

5. Zavortko O. Criminal Liability for Collaboration Activities in Ukraine: Current Problems and Perspectives. *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal*. 2023. № 9. С. 89–102.

6. Вирок Херсонського міського Херсонської області від 02.04.2025 року у справі № 766/18919/24. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126335933>.

7. Вирок Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 28.08.2024 року у справі № 607/362/24. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121263013>.

Римарчук Ольга Вікторівна,

професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;

Кузнєцова Валерія Юрївна

курсант 4-го курсу навчально-наукового
інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ

СКАСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЯК НОВЕЛА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та з метою забезпечення оборони держави указом Президента України було оголошено про загальну мобілізацію [1]. Оскільки наша держава постала перед викликом, якого ще не було в її новітній історії – збройною агресією, яка вплинула на всі аспекти суспільного життя [2]. Мобілізаційна підготовка та мобілізація є складовими частинами комплексу заходів, які здійснюються з метою забезпечення оборони держави (ст. 3 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію») [3].

Зазначені юридичні факти потягли за собою прийняття змін та доповнень до інших ноомативно-правових актів України, зокрема, до КПК України. Так, відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав» від 15 березня 2022 року № 2125-IX, КПК України доповнений статтею 616 [4]. Положення зазначеної норми регламентують порядок скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період.

Стаття 1 Закону України «Про оборону України» визначає, що особливий період – це період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій [5].

Відповідно до положень ч. 1 ст. 616 КПК України, підозрюваний (обвинувачений) щодо якого обрано запобіжний захід тримання під вартою, може звернутися до прокурора із клопотанням про скасування цього запобіжного заходу задля проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період. Проте такого права позбавлені ті особи, які підозрюються (обвинувачуються) у вчиненні умисного вбивства двох або більше осіб або вчиненого з особливою жорстокістю, або поєднаного із зґвалтуванням або сексуальним насильством, або особливо тяжких корупційних кримінальних правопорушень чи у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 152–156⁻¹, 258–258⁻⁶, ч. 4 ст. 286⁻¹, 348, пп. 1 п. 3 примітки ст. 368 (за умови, що на момент вчинення кримінального правопорушення займав особливо відповідальне становище) КК України.

Прокурор за результатами розгляду такого клопотання може звернутися до слідчого судді або суду із клопотанням про скасування особи запобіжного заходу у виді тримання під вартою для проходження військової служби за призовом під час мобілізації на особливий період. Проте практика показує, що із таким клопотаннями доволі часто звертається сам підозрюваний (обвинувачений) [6, с. 277].

У клопотанні прокурор повинен врахувати наявність умов, відповідно до яких особа може проходити військову службу (наявність висновку про придатність до військової служби за станом здоров'я), відсутність ризиків, передбачених ст. 177 КПК України та ризиків ухилення від військової служби. Подані клопотання слідчий суддя або суд повинні бути розглянуті невідкладно (ч. 2 ст. 616 КПК України).

У разі задоволення клопотання про скасування запобіжного заходу для проходження військової служби підозрюваний (обвинувачений) зобов'язаний з'явитися до відповідного територіального центру комплектування та соціальної підтримки за місцем реєстрації невідкладно, але не пізніше 48 годин з моменту оголошення ухвали.

У разі нез'явлення такої особи до відповідного територіального центру комплектування та соціальної підтримки за місцем реєстрації, а також у разі отримання такою особою відмови територіального центру

комплектування та соціальної підтримки у проходженні військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період територіальний центр комплектування та соціальної підтримки невідкладно, але не пізніше 24 годин, інформує про такі обставини прокурора, який невідкладно, але не пізніше 24 годин, подає клопотання про обрання стосовно особи, зазначеної у цій частині, запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Захист Батьківщини від воєнної агресії є обов'язком громадян України. На наш погляд ухвалені законодавцем зміни, які дозволяють підозрюваним, обвинуваченим та особам, які перебувають в установах виконання покарання реалізовувати повноваження, необхідні для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності [7].

Список бібліографічних посилань

1. Про загальну мобілізацію : Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 65/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65/2022#Text>.

2. Тарасенко О. С. Криміналістичні особливості досудового розслідування в умовах військових дій. *Діяльність державних органів в умовах воєнного стану*: збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного онлайн-семінару (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 29 квітня 2022 року). Кривий Ріг, 2022. С. 216–218. URL: https://dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/zbirnyk-z-oblozhkoyu_29.04.2022.pdf

3. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закону України від 21 жовтня 1993 року № 3543-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>.

5. Про оборону України : Закону України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.

6. Черниченко І. В. Особливості тримання під вартою в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 3. С. 274–278. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/264977>.

7. Зміни в кримінальному праві та процесі за час воєнного стану: липень-жовтень 2022 року. URL: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/zmini-v-kriminalnomu-pravi-ta-proczesi-za-chas-voyennogo-stanu-lipen-zhovten-2022-roku/>.